

Pareltjes

met informatie over de geschiedenis van Rossum

Verspreiding vindt plaats via de website

van de Dorpsraad van Rossum

contactadres: pareltjesrossum@gmail.com

nummer 23, maart 2023

Verslag van de gemeente Rossum over het jaar 1902

Vanaf 1851 tot 1935 waren de gemeenten in Nederland verplicht om elk jaar een overzicht te geven van het wel en wee in de gemeente. Dat werd in een Wet die uit 1851 stamt geregeld. Zo ook de gemeente Rossum. In dit Pareltje geven we daar een voorbeeld van. We kiezen voor het verslag van het jaar 1902. Dit verslag werd in maart 1903 naar de provincie gestuurd, ondertekend door de burgemeester en de secretaris van de gemeente. Het bestaat uit enkele hoofdstukken waarin verschillende aspecten aan de orde komen die in de gemeente van belang worden geacht. We geven deze hier puntsgewijs aan.

1. **het bestuur** van de gemeente bestaat uit M. baron van Randwijck, burgemeester, en de wethouders W.P. de Vries en H.J. van der Kolk. Gemeentesecretaris is J.G. de Krijger. Ook de gemeentelijke geneesheer wordt in deze rubriek genoemd: J.W. ten Bokkel Huinink. In de gemeente is een rijksveldwachter gestationeerd, maar zijn naam wordt in het verslag niet gegeven.

2. **de bevolking**. Op 1 januari 1902 heeft de gemeente 1318 inwoners. Dit aantal is op 31 december van het jaar tot 1292 gezakt. Er zijn in 1902 14 huwelijken gesloten.

3. **besmettelijke ziekten**. In dit jaar zijn er 8 gevallen van roodvonk geconstateerd, in 7 gezinnen. Alle zieken herstelden van deze besmetting. Hun huis werd ontsmet.

4. **begraven**. Er werden in 1902 25 mensen begraven die tot de Nederlands Hervormde kerk behoorden of met een andere achtergrond. Daarnaast werden er 9 Rooms Katholieken begraven. Werden die dan op dezelfde begraafplaats als de Protestanten begraven? Het antwoord is ja. In dit verslag wordt hierover het volgende gezegd: 'Aan de Rooms Katholieke gezindte is voor hare overledenen een afzonderlijk gedeelte aangewezen op de algemene begraafplaats.'

5. **onderwijs**. Er is een openbare school, gevestigd aan de Slotselaan. Aan die school zijn 4 onderwijzers verbonden: K.C. van Hoften, hoofd der school, A.M.A.J. van Buuren, onderwijzeres, en twee onderwijzers, J.H. Verbeek en A.H. Verhage. Op deze school zitten 95 jongens en 91 meisjes, waarvan respectievelijk 44 jongens en 35 meisjes kosteloos onderwijs ontvangen.

De school kost de gemeente Rossum in 1902 f 3600,25. Dit bedrag is als volgt opgebouwd: jaarwedden voor het onderwijzend personeel f 3012,48, kosten herhalingsonderwijs f 12, instandhouding van schoollokalen en de onderwijzerswoning f 154,43, aanschaf en onderhoud schoolmeubelen f 37,30, leermiddelen en schoolbehoeften f 164,62, verlichting, verwarming en schoonhouden der lokalen f 219,42.

Er is sprake van herhalingsonderwijs, dat door 9 jongens werd gevolgd en door geen enkel meisje. Dit onderwijs is bedoeld voor oudere leerlingen, die de 6e klas hadden afgemaakt. Herhalingsonderwijs wordt op zaterdag gegeven door J.H. Verbeek, die in de loop van het jaar zijn functie heeft overgedragen aan A.M. Verhage. De vakken van de lagere school kwamen er aan bod en werd les gegeven in eenvoudig Frans.

6. **armenzorg**. Het verslag vermeldt dat de situatie in 1902 iets gunstiger is dan in 1901. Er was meer werk beschikbaar en de lonen waren hoger. Twee toelichtende opmerkingen sieren het verslag: 'De trek van werklieden naar Duitsland was minder dan vorig jaar.' en 'Bijna in ieder gezin wordt in den herfst een of meer varkens geslacht.'

7. **de landbouw**. Op 120 hectare wordt in de gemeente tarwe verbouwd. Voor rogge is dit 8 ha en voor haver 30 ha. De teelt van bonen vindt op 16 ha plaats, van erwten op 20 ha, van aardappelen op 100 ha en suikerbiet op 50 ha. Er staat in het verslag wat de prijs was die men voor deze producten ontving:

een hectoliter tarwe bracht bijvoorbeeld gemiddeld *f* 7 op, de kersen per kilogram *f* 0,18.

8. de veeteelt. Er is in de gemeente 1 dekhengst. Er zijn verder 69 veulenmerriën, 58 veulens en 34 werkpaarden. Daarnaast wordt het volgende hoornvee vermeld: 5 springstieren, 87 melkkoeien en melkvaarsen, 418 kalveren en pinken en 26 stuks mestvee. Er zijn in de gemeente 360 geiten en bokken, 178 varkens en 1900 hoenders, alsmede 6 kalkoenen en 50 eenden.

9. de visserij. Er wordt vermeld hoeveel vis er gevangen wordt en hoeveel die vis opbracht.

Enige punten uit het verslag nader toegelicht.

Maurits baron van Randwijck was in totaal ruim 40 jaar burgemeester, namelijk van 1889 tot 1932. Hij werd opgevolgd door A. F. van Goelst Meijer.

De gemeentelijke geneesheer was Jan Willem ten Bokkel Huinink. Hij werd in 1867 in Neede geboren en overleed op 83-jarige leeftijd in 1951 in Amsterdam. In 1898 trouwde hij in Dinxperlo, waarna hij in Rossum ging wonen om het beroep van huisarts uit te oefenen. Het echtpaar Ten Bokkel Huinink kreeg drie dochters en een zoon, die alle in Rossum werden geboren: Aleida Maria, Ada genoemd, zij studeerde literatuurwetenschappen, (1899-1975 te Amsterdam), Berendina Hendrika Gesina, arts, (1902- 1928 te Leiden), Catharina, lerares Frans (1906-1992 te Bergen nh), Gerard, werktuigbouwkundig ingenieur (1908-1995 te Pinetown Zuid Afrika).

Er is op dat moment in Rossum een rijksveldwachter. Op 1 mei 1900 is de Rossumse veldwachter A. de Kraner eervol ontslagen. Hij wordt opgevolgd door A. de Haas. Het gebeurt ook wel dat er een gemeentelijke veldwachter in het dorp is. Het zou kunnen zijn dat er in die tijd wettelijk in elke kern een veldwachter moet zijn. Als de gemeente er geen uit eigen middelen kan betalen, zal het wel een rijksveldwachter moeten zijn.

De begraafplaats die in 1902 in gebruik is, ligt aan de Koningstraat. De oude ingang is daar nog steeds herkenbaar. Nu heeft deze begraafplaats haar ingang aan de Van Randwijckstraat. Er is op die begraafplaats 'een hoekje' voor katholieke overledenen. Katholieken worden immers op 'gewijde grond' begraven, apart van mensen met een andere geloofsovertuiging.

In het hoofdstuk over het onderwijs in de gemeente ontbreekt helaas een gedeelte in de digitale weergave van het verslag. Dat zou interessante gegevens kunnen bevatten. Er wordt niet over een bijzondere school in de gemeente gerept, wat betekent dat er op dat moment nog geen katholieke school in Rossum is. Die is echter wel in aantocht. Ze zal spoedig daarna, in 1904, in de

Kerkstraat haar poorten openen. In het gemeentelijke verslag over 1904 wordt de Rooms katholieke school voor het eerst genoemd, maar er zijn zonder twijfel voorbereidingen in gang gezet om deze school te starten. Daar staat in het verslag van 1902 niets over. Ook niet over de voorgenomen bouw van een school aan de Kerkstraat. In het verslag staat slechts: 'Er zijn geen andere scholen dan de openbare lagere school in Rossum.'

Een aantal kinderen ontvangen 'kosteloos onderwijs'. Kosteloos betekent dat de ouders van deze kinderen hiervoor niet hoeven te betalen. De anderen kinderen komen uit gezinnen die - aan de onderwijzer - schoolgeld moeten betalen. Het volgen van onderwijs is in 1902 overigens niet verplicht. Hoewel er wel enige morele druk op ouders wordt uitgeoefend om hun kinderen naar school te sturen, zijn er toch ouders die ervoor kiezen hun kinderen thuis te houden. Bijvoorbeeld om te werken en daarmee bij te dragen in het gezinsinkomen. Dit punt komt in het verslag terug in het hoofdstuk over armenzorg. Het zo genoemde herhalingsonderwijs werd met name in de wintermaanden gegeven als er geen werk op het land was. Het was niet kosteloos. Maar in grote gezinnen met opgroeiende (en puberende) jongens wilden sommige moeders wel eens even van die lastpakken af.

Over het gedeelte met betrekking tot de zorg voor armen straalt enige tevredenheid uit: er was minder dan in voorgaande jaren steun aan arme inwoners nodig. Zodra het in de arme gezinnen mogelijk was verviel namelijk de steun van de gemeente, evenals die van de kerk. Beide organisaties - de gemeente en de hervormde kerk - werkten nauw samen. In het verslag wordt met geen woord gerept over de steun aan arme gezinnen door de katholieke kerk. Werden die niet door de kerk ondersteund of kregen die allen van de gemeente steun?

De hoofdstukken over de landbouw, de veeteelt en de visserij geven gedetailleerde informatie over omvang - aantal dieren bijvoorbeeld - en opbrengsten van de oogst of de vangst. De producten die op bepaalde percelen werden geteeld, staan er in hectares in vermeld.

Waarom is dit in deze laatste hoofdstukken zo gedetailleerd opgeschreven? Het voorgedrukte invulverslag gaf daar alle aanleiding toe. Maar de reden daarvoor zou ook kunnen zijn dat Rossum een agrarisch dorp was, met enkele 'rijke' boeren, maar ook met een groot contingent aan landarbeiders die hun brood in een van die sectoren verdienden. Bovendien domineerden de (rijke) boeren het bestuur van de gemeente. Die wisten alles als het over opbrengsten in de agrarische sector ging.